

2:2010

Migration 2000–2010

Rapport
Rapport
Rapport Rapport

Bakgrund

Hela Europa står inför en utmaning med åldrande befolkning, där färre arbetar. På EU-nivå diskuteras olika aspekter på hur Europa ska möta utvecklingen. Frågorna kring migration hänger nära samman med frågorna om global utveckling. Under de senaste tio åren har många viktiga förändringar skett inom EU som påverkat invandringen till Sverige.

Några milstolpar inom EU

EU har sedan Amsterdambfördraget trädde i kraft i maj 1999 haft ett överstatligt samarbete inom asyl- och invandringspolitiken, vilket betyder att dessa frågor regleras genom direktiv, förordningar och beslut. EU utvecklar nu en gemensam asyl- och invandringspolitik med fler enhetliga regler. Medlemsländerna avgör dock själva hur många medborgare från länder utanför EU som får resa in och bosätta sig i landet.

När det gäller asylpolitiken har ministerrådet fattat beslut om gemensamma regler för att avgöra vilket medlemsland som ska behandla en asylansökan, minimiregler för mottagande av asylsökande och om regler om tillfälligt skydd vid massflyktsituationer.

Från och med 2001 deltar Sverige i Schengensamarbetet, vilket innebär att människor kan röra sig fritt mellan de länder som är medlemmar i detta samarbete. Det gäller oavsett om resenären är medborgare i ett Schengenland eller inte. Den fria rörligheten reglerades i en rad rättsakter under 2006.

EU strävar efter att ha en gemensam politik för invandring av tredjelandsmedborgare¹, rättigheter för varaktigt bosatta och om hur uppehållstillstånd ska vara utformade. EU-samarbetet reglerar visumarbetet och anhöriginvandringen, bland annat med minimiregler för familjeåterförening.

År 2008 presenterade EU-kommissionen en gemensam invandringspolitik och föreslog tio övergripande principer som ska vara vägledande. Fokus har flyttats från att vara ”probleminriktat” till att bli ”möjlighetsinriktat”.

Arbetskraftsinvandring har en central roll inom EU. I maj 2009 antog EU ett direktiv om ett kombinerat arbets- och uppehållskort för personer som vill bo och arbeta i ett EU-land. Reglerna gäller för kvalificerad arbetskraft från länder utanför EU.

¹ Personer som inte är medborgare i EU/EES-länder (Norge, Island och Liechtenstein) eller i Schweiz.

Svenska milstolpar

Antalet asylsökande som kom till Sverige under de första åren på 2000-talet ökade. Det kan kopplas till att gränserna mot övriga Schengenländer öppnades, i och med att Sverige gick med i Schengensamarbetet, och den nya Öresundsbron. Nya medlemsländer i EU och de öppna gränserna innebar också att ett ökat antal EU-medborgare sökte sig till Sverige för att arbeta kortare eller längre tid.

Efter beslut i riksdagen infördes i slutet av 2005 en tillfällig utlänningslag där avvisade personer med lagakraftvunna beslut, men som aldrig lämnat Sverige, fick sina ärenden prövade ännu en gång av Migrationsverket. Drygt 30 000 personer, som tidigare fått avvisningsbeslut, fick på så sätt sina ärenden prövade ännu en gång men nu enligt den tillfälliga lagen.

År 2006 ändrades lagstiftningen som reglerar EU/EES-medborgares² rätt att vara i Sverige. Ändringen innebär att EU/EES-medborgare och deras familjer har uppehållsrätt i Sverige. De behöver inte uppehållstillstånd men om de stannar längre än tre månader ska de registrera sig hos Migrationsverket.

I mars 2006 ersattes 1989 års utlänningslag med en ny utlänningslag. Grunderna för olika slags uppehållstillstånd skiljs åt tydligare jämfört med den gamla lagen och skyddsgrunderna har en mer framträdande plats. Samtidigt som vi fick en ny utlänningslag genomfördes en av de största rättsliga reformerna på decennier, när Utlänningsnämnden – den myndighet som tidigare prövat överklaganden över verkets beslut – lades ned och ersattes av tre migrationsdomstolar och en Migrationsöverdomstol. Reformen syftade till att stärka rättssäkerheten inom migrationsområdet.

En uttalad målsättning med reformen var också att asylprocessen skulle få ett naturligt slut antingen genom uppehållstillstånd eller återvändande. I mitten av 2000-talet träffade Sverige flera återtagandeavtal med andra länder för att reglera olika länders återtagande av medborgare som fått avslag på sin asylansökan i Sverige. Migrationsverket fick också medel för att underlätta återvändandet bland annat genom att samarbeta med internationella organisationer.

För att underlätta återvändandet infördes också år 2007 återetableringsstöd för vissa utlänningar. I sin nuvarande form gäller det till och med 2010. Syftet är att underlätta möjligheterna för den enskilde att åter kunna leva och verka i hemlandet.

Den 1 juli 2006 genomfördes en lagändring för att förbättra mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar. I korthet innebär förändringen att det är kommunerna som har ansvar för boendet.

2 Medborgare i EU-staterna och EES-länderna (Norge, Island och Liechtenstein) samt Schweiz.

Olika åtgärder har genomförts under 2000-talet för att öka möjligheterna för tredje-landsmedborgare att arbeta i Sverige. Sedan 2002 behöver inte gäststudenter som har uppehållstillstånd för studier på högskolenivå arbetstillstånd så länge som uppehållstillståndet gäller. Asylsökande kan arbeta om Migrationsverket bedömer att det kommer att ta mer än fyra månader att fatta beslut om ansökan. En asylsökande som har fått avslag på sin ansökan, och som har ett arbete, kan få arbetstillstånd om det finns ett erbjudande om fortsatt arbete under minst ett år.

Den 15 december 2008 infördes nya regler för arbetskraftsinvandring i Sverige. Vi har nu en efterfrågestyrd och mindre reglerad invandring av arbetskraft från tredje land. Det är arbetsgivarna som avgör behovet av arbetskraft och arbetskraftsinvandring tillåts inom alla yrkeskategorier.

Invandringen till Sverige ökar

Sverige är ett land där alltför utländska medborgare under de senaste tio åren sökt skydd, bosatt sig, arbetat och studerat. Under 2009 fick 98 644 personer, inklusive EU-medborgare, tillstånd. Det är en ökning med 10 procent jämfört med året innan.

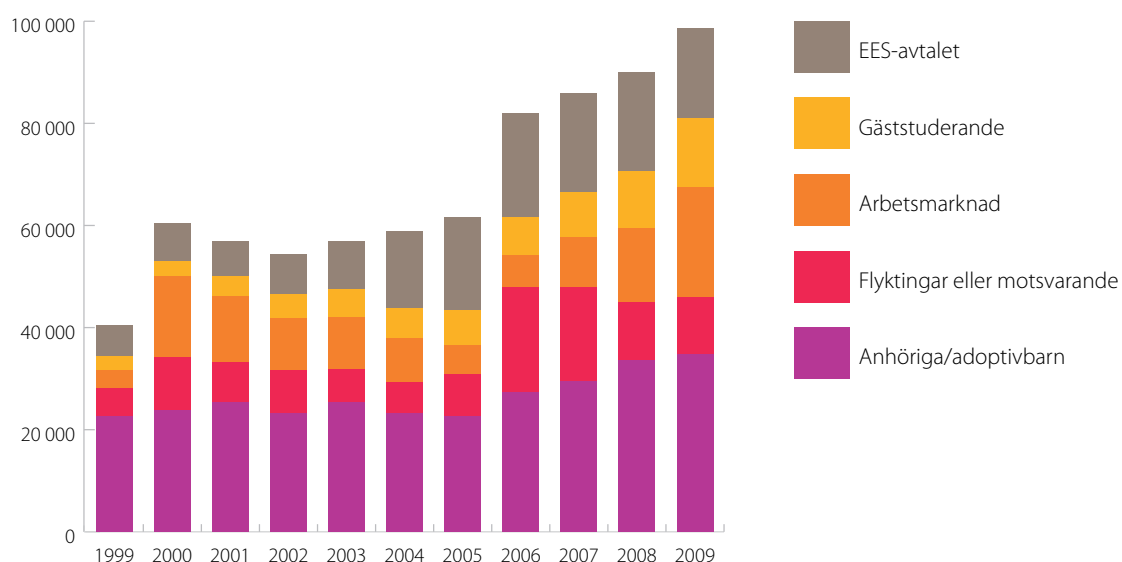
Anhöriginvandringen från länder utanför EU har etablerat sig på en hög nivå. Det är en direkt följd av att familjer har kunnat återförenas med den som har fått tillstånd av asylskäl. Det är också en fortsättning på de senaste tio årens fortgående ökning av anhöriginvandringen i allmänhet.

Asylinvandringen återspeglar i hög grad situationen i vår omvärld. De senaste tio åren har präglats av att många asylsökande kommer från Irak, Somalia och länderna på Balkan.

Antalet människor från länder utanför EU som har fått tillstånd för att arbeta har ökat påtagligt de senaste åren. Ändringar i utlänningslagen har underlättat denna typ av migration. Antalet tillstånd för studier har också ökat under perioden i takt med att antalet studieplatser på universitet och högskolor blivit fler, samtidigt som Sverige uppfattas som ett attraktivt land att studera i.

Migrationen från EU-länderna har ökat, vilket kan kopplas till att Polen och de baltiska länderna blev nya medlemsstater 2004. Nivåerna har tenderat att stabilisera sig de senaste åren.

Beviljade uppehållstillstånd 1999–2009

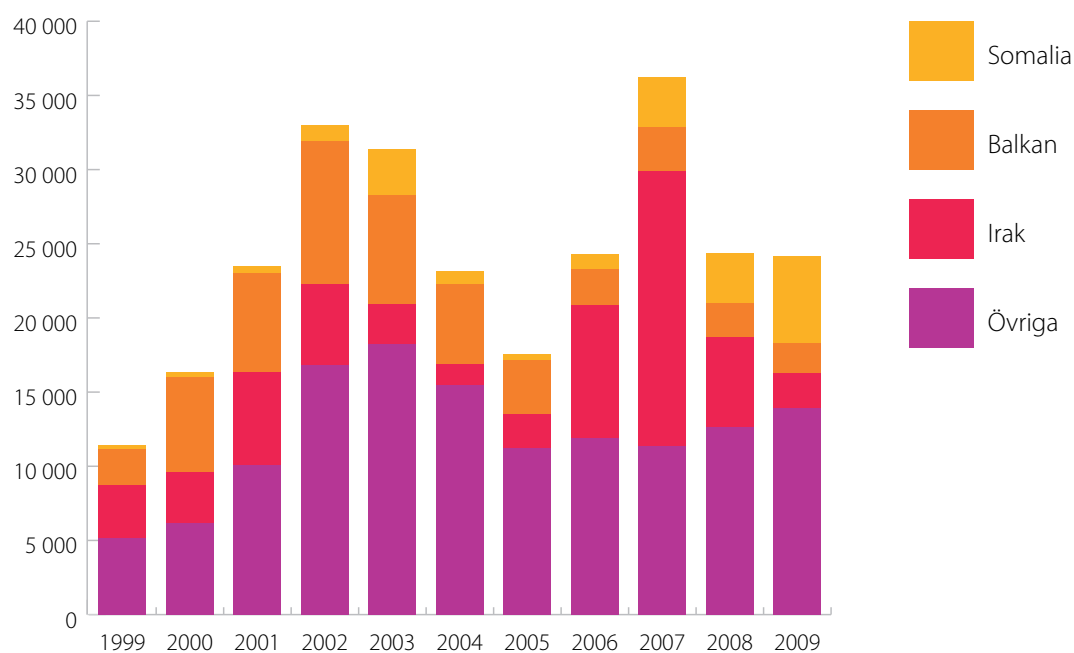
Diagrammet visar hur många personer som fått uppehållstillstånd i Sverige de senaste tio åren och på vilka grunder de har fått tillstånd.

2006 ökade antalet personer som fick uppehållstillstånd kraftigt. Det berodde främst på den tillfälliga utlänningslag som var i kraft 15 november 2005 – 30 mars 2006.

Asyl

Sverige har under en lång period varit ett mål för många asylsökande som sökt sig till Europa. Under de senaste tio åren, med några undantag, har Sverige varit ett av de fem största mottagarländerna i EU. Vår andel av de asylsökande har varierat mellan 8 och 12 procent. Sveriges andel av de asylsökande i EU är betydligt större än Sveriges andel av befolkningen i EU. Nästan varannan irakisk asylansökan som gjordes i Europa år 2007 gjordes i Sverige.

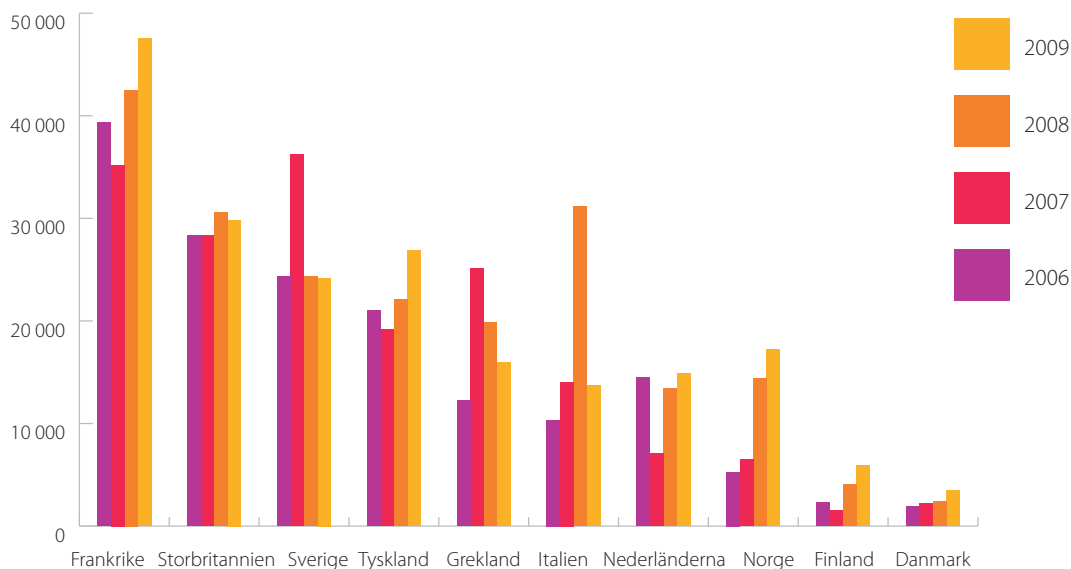
Asylsökande 1999–2009

Diagrammet visar det totala antalet asylsökande och vilka tre länder som de flesta asylsökande har kommit ifrån.

Asylsökande i Sverige speglar i stor utsträckning världens konflikter. Asylsökande från Balkanländerna, Irak, Somalia och, under senaste året, Afghanistan präglar bilden även om sammansättningen varierat över tiden. Under åren är det relativt stor spridning när det gäller de asylsökandes hemländer. Förutom de nämnda märks Iran, Syrien, Azerbajdzjan, Uzbekistan, Ryssland, Mongoliet samt statslösa palestinier och tillfälliga strömmar av minoriteter från Centraleuropa.

Asylsökande i tio europeiska länder 2006–2009

Diagrammet visar hur många personer som sökte asyl i tio europeiska länder under åren 2006–2009.

Det stora antalet asylsökande som Sverige har tagit emot avspeglar sig också i den stora mängd beslut som Migrationsverket fattat i asylärenden. Under perioden 2000–2009 har Migrationsverket avgjort 261 997 asylärenden inklusive s.k. Dublinärenden³. Var fjärde ansökan har beviljats i första instans av Migrationsverket. Den slutliga andel som beviljats tillstånd efter prövning i alla instanser har varit betydligt större. Av de asylsökande under perioden 2001 till 2006 har mellan 33 och 45 procent fått tillstånd. Andelen omedelbara avvisningar till hemland eller enligt Dublinförordningen har under samma period varierat mellan 13 och 33 procent.

Sverige har under flera år fattat en relativt stor andel av asylbesluten i Europa. Enligt statistik från EU:s statistikbyrå, Eurostat, gav Sverige år 2008 ungefär lika många tillstånd till asylsökande i första instans som Tyskland och Storbritannien. Som ett av få länder i Europa har Sverige dessutom, i samarbete med FN:s flyktingorgan UNHCR, tagit ut ca 1 900 kvotflyktingar⁴ årligen.

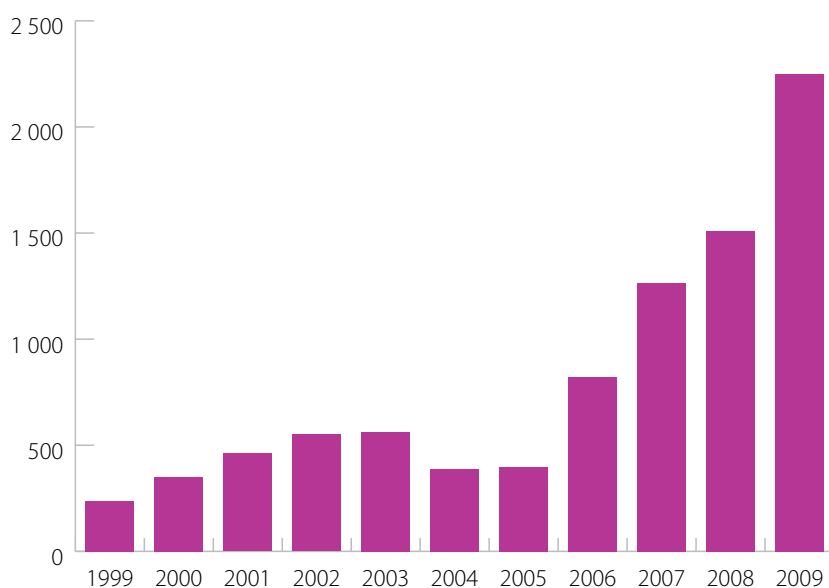
3 Dublinförordningen reglerar vilket EU-land som ska pröva en asylansökan. Huvudregeln är att en person som varit asylsökande i ett annat EU-land, eller haft visum dit, ska få sin asylansökan prövad där.

4 Kvotflyktingar är utländska medborgare som före inresan till Sverige fått uppehållstillstånd inom den flyktingkvot som regeringen fastställt. Resan hit organiseras och betalas av Migrationsverket.

Ensamkommande barn och ungdomar

Antalet ensamkommande barn och ungdomar har ökat under de senaste tio åren – både till antal och andel av totala antalet asylsökande. Under 2009 var nio procent av de asylsökande ensamkommande barn och ungdomar. Utvecklingen har varit liknande i flera andra europeiska länder. De senaste två åren har ökningen varit särskilt märkbar i de nordiska länderna. Samtidigt har en reform genomförts i Sverige för att förbättra mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar. Reformen innebar att kommunerna övertog ansvaret för mottagandet från Migrationsverket. Prövningen av asylärendet och frågan om återvändande vid slutligt avslag ligger fortfarande kvar hos Migrationsverket.

Asylsökande ensamkommande barn och ungdomar 1999–2009

Diagrammet visar hur många ensamkommande barn och ungdomar under 18 år som sökt asyl i Sverige under 2000-talets första decennium.

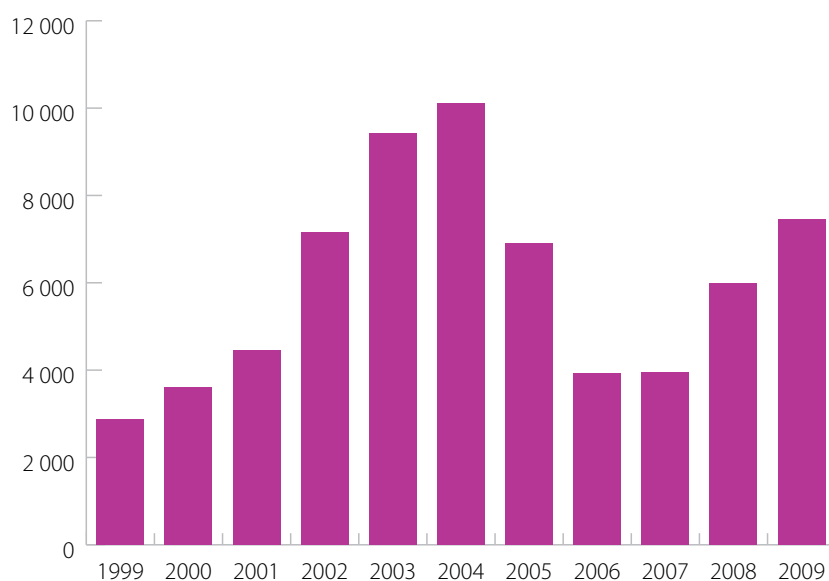
Framför allt ökade antalet asylsökande barn och ungdomar från Irak, Afghanistan och Somalia. De flesta var pojkar i åldern 13–17 år.

Återvändande

Antalet personer som har återvänt efter att ha fått avslag på sin asylansökan har varierat under tioårsperioden. Totalt har 66 000 personer återvänt självmant sedan 1999.

Återvändandet är i hög grad relaterat till antalet lagakraftvunna avslagsbeslut och de reella möjligheterna att återvända. Återtagandeavtal, för att undanröja hinder hos länder att ta tillbaka sina egna medborgare, och ekonomiskt bistånd för att underlätta den enskildes val, har stor betydelse. Det faktum att en utvisning eller avvisning kan verkställas med tvång, om så behövs, har också betydelse för hur många som i realiteten återvänder efter ett avslagsbeslut.

Antal personer som återvände självmant 1999–2009

Diagrammet visar antalet personer som återvänt självmant under 2000-talets första decennium.

Under åren 2003 och 2004 återvände många personer. Det rörde sig främst om bosnier och serber som fått slutliga avslag i asylprocessen samt, under 2003, en hel del romer från Bulgarien, Rumänien och Slovakien som avvisades till hemlandet. Under 2008 och 2009 var det främst irakier med slutliga avslag som återvände.

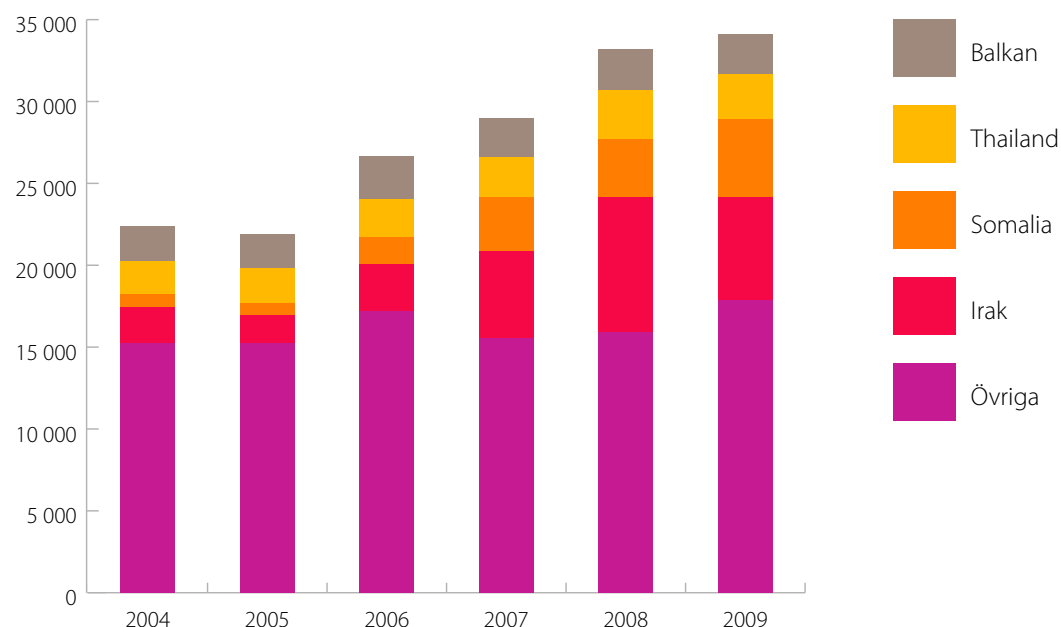
Besök och bosättning i Sverige

Migrationsverket hanterar också stora mängder ansökningar från människor som inte söker asyl. Av beviljade förstagångstillstånd under perioden 1999–2009 gällde 40 procent anhöriga, 26 procent studerande eller personer som fick arbetstillstånd och 20 procent personer som fick EES-tillstånd. Endast 15 procent gällde personer som sökt asyl.

Anknytningsinvandring

Invandringen av anhöriga, anknytningar, har successivt ökat under 2000-talet. Denna invandring följer i stora drag asylinvandringen. När asylinvandringen ökar så ökar, med viss förskjutning, även antalet anhöriga som söker uppehållstillstånd i Sverige. Efterhand är det allt fler människor i Sverige som har utländsk bakgrund. Detta ger över tiden upphov till en ökad anknytningsinvandring utan att den direkt har med asylinvandringen att göra. Utöver detta har rörligheten och turismen mellan länder ökat, vilket också ger upphov till äktenskap och nya relationer över gränserna.

Anknytningsinvandring. Beviljade uppehållstillstånd för de vanligaste nationaliteterna 2004–2009.

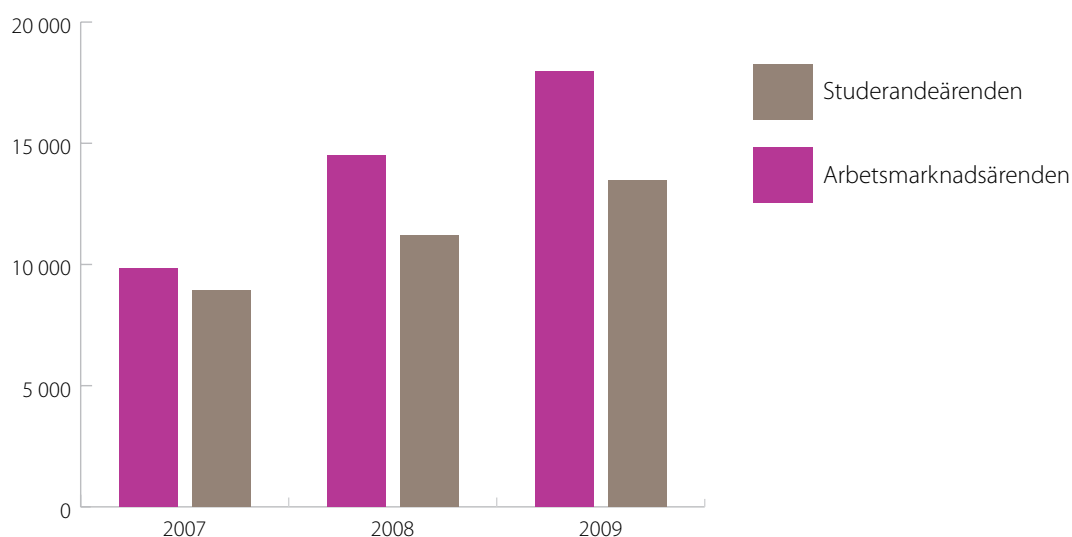

Diagrammet visar vilka nationaliteter som var vanligast bland de som fick uppehållstillstånd på grund av familjeanknytning 2004–2009.

Tillstånd för arbete och studier

Antalet personer som fått tillstånd för arbete (arbetstagare och internationellt utbyte) och studier har ökat. En förklaring är förenklade och förmånliga regler samt ett ökat utbud av studieplatser. Tillstånden till arbetstagare varierar i varaktighet. Många tillstånd gäller kortare tid än sex månader och är säsongsbetonade. Under de senaste åren har också många personer från Kina och Indien fått tillstånd att arbeta inom databranschen.

Beviljade uppehållstillstånd för arbete och studier 2007–2009

Diagrammet visar antalet beviljade tillstånd för arbete eller studier under de tre senaste åren. Tillstånd för säsongsbetonat arbete inom jordbruk, trädgård och skogsbruk ingår.

EU/EES

EU-utvidgningen 2004 ökade rörligheten till Sverige. Många personer från Polen och Baltikum har kommit för att arbeta kortare eller längre tid i Sverige. Numera behöver EU-medborgare endast registrera sig om vistelsen i Sverige överstiger tre månader. Antalet personer som har registrerat sig ligger de senaste åren på en stabil nivå på ca 20 000 per år.

Visum

Ett visum är ett tillstånd att resa in i och vistas i Sverige under en kortare tid. Under de senaste fem åren har ansökningarna ökat och antalet visumansökningar har legat på ca 200 000 per år. 2009 skedde ett trendbrott, då antalet visumansökningar minskade med 41 300. En trolig förklaring är att turistbesöken minskade på grund av den ekonomiska krisen.

De allra flesta som söker får visum och andelen bifall ligger på omkring 90 procent. Numera är det ambassader och konsulat som avgör i stort sett alla ärenden. Endast en mindre del skickas till Migrationsverket för beslut.

Migrationens möjligheter för individen

Bakom alla siffror finns det individer som har kommit till Sverige, för besök eller för att bosätta sig här. En del har kommit för att söka skydd och har lämnat sin familj kvar i hemlandet och anhöriginvandringen svarar för en stor del av den totala invandringen under 2000-talets första tio år.

Samtidigt som individen får möjlighet att utvecklas genom att komma till Sverige får det svenska samhället impulser genom de människor som kommer hit.

Dalaaya och de fem barnen drömmer om framtiden i Sverige

Dalaaya och hennes familj har kunnat återförenas i Sverige. Flytten till Sverige har inneburit möjligheter till ett helt nytt och annorlunda liv. Dalaaya och hennes fem barn har kunnat lämna ett land i krig. Hon ser en ljusare framtid för sina barn med möjligheter till studier och ett yrke.

– Jag fick träffa min man efter att vi hade levt åtskilda i ett och ett halvt år och barnen fick träffa sin far, som de längtat mycket efter, säger Dalaaya.

– Min man hade lämnat Somalia och sökt asyl i Sverige. Jag blev så glad när jag förstod att vi kunde få komma ifrån kriget i vårt land och flytta till honom, när han hade fått sitt uppehållstillstånd. Vi visste inte mycket om Sverige men vi visste att det är fred här. Jag vill bo här och bli en del av det svenska samhället. Jag vill att barnen ska få möjlighet att studera och de drömmer om att bli läkare, pilot, polis... Det betyder mycket för mig att barnen nu kan se framåt. En dag hoppas jag att det blir fred i vårt land så att vi kan åka dit och besöka släkten, som bor kvar där.

Mithun bidrar med sin IT-kunskap

Mithun, som kommer från Indien, är en av de många som under de senaste åren har fått uppehållstillstånd i Sverige för att arbeta här.

– När jag landade i Sverige i februari var det mycket kallt och jag frös i min sommarjacka. Det var för tre år sedan jag kom för att introducera det IT-system som mitt företag i Indien hade skapat.

– Jag fick arbetstillstånd för att föra över systemet till beställaren, som var en bank i Sverige. Där är jag fortfarande kvar eftersom utvecklingsarbetet växte och nu arbetar jag med att sammanlänka olika IT-system. Jag har lärt mig förstå svenska men engelska är mitt arbetspråk.

Även om Mithun tillför Sverige kunskap så kommer han också att ta med sig erfarenheter härifrån när han återvänder hem.

– Jag har jag fått lära mig att leva miljömedvetet och det är något som jag kommer att bära med mig när jag flyttar tillbaka till Indien, säger Mithun.

